

Nordfyns hellige Kilder.

Ved *Thomas B. Bang.*

Kilderne har fra de ældste Tider tiltrukket sig Menneskenes Fantasi. Fra Jordens skjulte og hemmelighedsfulde Dybrisler de frem, bringende Menneskene den kostelige Gave af klart og friskt Vand. Intet Under da, at man tilskrev Kilderne overnaturlige Aarsager, og derved ogsaa overnaturlige Virkninger. Paa et tidligt Tidspunkt af Kulturens Udvikling har man betragtet Kilderne næsten som guddommelige Væsener, og man begyndte ved Ofringer og paa anden Maade at ære dem som saadanne. Men derved førtes man ogsaa til at tro, at Kilderne kunde bringe Menneskene Helbredelse for Sygdom og Svaghed, naar man vaskede sine syge Lemmer i dem eller drak af deres Vand. Kilderne var derved ikke blot blevet Helligkilder, men ogsaa Sundhedskilder, og som saadanne har de helt op til vore Dage bevaret deres Ry i den folkelige Bevidsthed.

Hvor langt Kildedyrkelsen gaar tilbage i Tiden, kan vi ikke afgøre, men allerede i den graa Oldtid har de dog baade her hjemme og i andre Lande spillet deres store Rolle i Folketroen. Et Navn som Tisvilde peger tilbage mod Tider, da Tir dyrkedes som Gud, og Udgravninger af Kilder rundt om har vist, at der allerede i Broncealderen bragtes Ofre til dem. Kristendommens Indførelse bevirkede ikke, at Kildedyrkelsen forsvandt, men den modtog saa at sige en kristen Fernis. De gamle Navne paa Kilderne forsvandt og erstattedes med nye og kristelige, idet Helligkilderne for største Delen indviedes til de kristne Helgener (paa samme Maade som Kirkkerne havde hver sin Værnehelgen), og det var nu ikke Kilden selv, men Helgenen, der gennem Kilden bragte Folket Lægedom. Det er dog et stort Spørgsmaal, om denne Finesse ret er gaet op for den store Befolkning, nok er det, at man stadig besøgte Kilderne og ofrede til dem, undertiden endogsaa ved at kaste Offergaverne ned i selve Kilden, og mange af vore Sundhedskilder er sikkert aldrig blevet ret

anerkendt af Gejstligheden. Man kunde have ventet at Reformatorerne og de protestantiske Gejstlige vilde have stillet sig ret skarpt overfor Helligkilderne, af hvilke dog saa mange havde nøje Tilknytning til de »papistiske« Helgener; men dette skete ikke, og Troen paa Kilderne vedvarede; først i det sidste Aarhundrede er den døet ud, og endnu spøger den endda i Krogene.

Den Tid, da Kilderne særlig mentes at have deres Lægedoms-kraft, var St. Hans Aften. Maaske staar det i Forbindelse med en ældgammel Midsommerfest, men i den katolske Tid er Troen blevet knyttet nøje til Johannes den Døber, der jo ved hele sin Stilling er knyttet til Vandets rensende Kraft i Daaben. Desuden var det saa at sige en Naturnødvendighed, at skulde syge Mennesker rejse ofte milevidt og færdes under aaben Himmel, medens de badede sig i Vandet eller drak af det, maatte det ske i den lune Sommertid.

Til Benyttelsen af Sundhedskilderne knyttede der sig en Mængde Skikke, af hvilke enkelte skal nævnes her, da de sikkert har været fælles for hele Landet og derfor ogsaa benyttet i Nordfyn. Bedst var det selvfølgelig, om Folk selv kunde komme til Kilden, men kunde det ikke lade sig gøre (f. Eks. hvis den syge var for svag til at føres til den), kunde man endda klare sig ved at hente Vandet hjem til Patienten. Men i saa Fald maatte det nøje paases, at det ikke kom under Tag, thi skete det, mistede Vandet straks sin lægende Kraft. Ligeledes var det en fast Regel, at det Kar, med hvilket man øste Vandet op, aldrig før maatte være brugt og heller ikke senere maatte bruges. Derfor var der ofte ved Kildemarkederne Boder, hvor man kunde købe ny Lerpotter, og efter Brugen sikrede man sig mod senere Benyttelse af Karret ved at knuse det, saa man endnu ved enkelte Kilder (som Regisse Kilde i Frørup) kan opgrave Potteskaar i læssevis. Ofrede man Penge til Tak for sin Helbredelse, skulde det i Almindelighed være ulige Penge, som man enten kastede i selve Kilden eller lagde i en Blok, hvis Indhold gik til de fattige. Men ikke altid bestod Ofret i Penge; almindeligt var det, at man »til Tak« efterlod Forbindingen fra den syge Legemsdel eller, hvis det var Vanførhed, man var blevet helbredet for, da sine Krykker.

Naar man betænker, at Troen paa Helligkildernes lægende Kraft saaledes kunde holde sig gennem Aartusinder, gør man

sig uvilkaarligt det Spørgsmaal, hvad det var, der bevirkede, at denne Tro kunde nedarves fra Slægt til Slægt, om der alligevel ikke var »noget om« Kildernes lægende Kraft. Helt kan Tanken ikke afvises, og ser vi nøjere til, er Sagen maaske endda ikke saa overnaturlig, som man skulde tro. De Sygdomme, som de hellige Kilder mest havde Ord for at kunne helbrede, var Øjensvagheder og Hudsygdomme. Naar man nu betænker, at man i Fortiden nærede en sand Rædsel for at benytte rent koldt Vand i saadanne Sygdomstilfælde, kan man forstaa, hvorledes et Menneske, der led f. Eks. af en Øjensvaghed, ikke turde rense sine syge Øjne grundigt, saa at der stadig samlede sig Støv og Materie i dem, indtil han til sidst næsten maatte føle sig blind. Hvilken Virkning maa det ikke have haft paa ham at faa sine Øjne grundigt afvasket i rent klart Kildevand, og hvor maa den af en eller anden Slags Udslet angrebne ikke have følt sig styrket ved en grundig Renselse i et forfriskende Bad? Selv for andre Sygdomme, endogsaa Vanførhed og gigtiske Smerter, kunde Kilderne ofte helbrede. En meget stor Del af de Sygdomme, Menneskene plages af, grunder sig dybest set paa nervøse Lidelser, og tit kan disse overvindes og Sygdommen derved helbredes ved Troen alene. Naar den moderne Lægevidenskab i stedse højere Grad formaar at tilbagegive Menneskene deres tabte Sundhed ved ligefrem at hypnotisere dem til at tro, de er raske, er det ikke forunderligt, at en fast Tro paa, at et Besøg ved en hellig Kilde kunde helbrede for Sygdom, har haft en lægende Kraft, der ikke blev mindre, fordi man tilskrev det overnaturlige Aarsager.

Odense Herred.

Paarup Sogn. I Stegsted fandtes tidligere en hellig Kilde. Dens Beliggenhed kan næppe mere bestemmes, men i en Indberetning fra 1755 omtaler Præsten, at »der er to kønne stedse rindende Kilder i Sognet. Den ene i Stegsted paa Gaden, den anden i Biskoppens Lund ved Snekstrup, som besøges ofte om Sommeren af store og smaa fra Odense, ja der hentes ogsaa Vand af samme Kilde undertiden her til Staden.«

Hvilken af de to nævnte Kilder, der var den hellige, vides næppe nu; antagelig har det været den i Stegsted. Til denne knytter der sig et ejendommeligt Sagn, der her skal meddeles i

sin Helhed. Det er optegnet for omtrent 200 Aar siden af Thomas Broder Bircherod, der levede i Odense og har gjort sig bekendt ved sin store Interesse for Fyns Historie:

»Straks ved Odense er en Landsbykirke kaldet Ubberud, den har sit Navn af en ved Navn Ubbe, som lod Kirken bygge, og Historien er saaledes: Der har været 4 Brødre, Ubbe, Troels, Højen og Gunde eller Gunner, alle 4 har boet i Ubberud Sogn og ikke af ringe Stand, som af gamle Viser og Digte kan fornemmes. Troels har boet i Troelse og ejet al den Grund, som de Ryttergaarde udi samme By tilhører, og kaldes derfor rettelig Troels-Rud og ikke Troelse. Denne samme Troels skal have tilhørt de 3 Jomfruer, om hvilke en Vise melder, at de ved Stegsted (i Visen kaldes det Stegsted Ris, fordi der paa den Tid har været mange Buske og tyk Underskov), af Røvere blev ynkelig myrdet, der de en Morgenstund vilde gaa i Ottesang i Odense, eller til Paarup Kirke, som er en af de ældste her i Landet, om hvilket gruelige Mord den Kilde ved bemeldte Stegsted skal være endnu et Vidnesbyrd. Gunde eller Gunner boede i Gundese og ejede den Jordlod som de to Ryttergaarde der er underlagte, og kaldes derfor rettest Gundes Rud eller Gunners Rud. Den tredie Ubbe boede i Ubberud og ejede al den Grund, som de 5 Ryttergaarde der er tillagt, og kaldes derfor rettest Ubbes Rud. De tvende første, Troels og Gunde, havde Børn, men ikke store Middel, Ubbe havde ikke Børn, men god Formue, hvorover de to første laa om Borde med Ubbe, at han skulde testamentere deres Børn, og saasom han blev gammel lovede de ham al Tjeneste i hans Alderdom, dersom de kun maatte faa hans Middel; men Ubbe, som troede dem ikke, resolverede for at blive dem kvit at bygge en Kirke af sine Middel; Grundvolden dertil blev lagt paa en Høj ved Erneberre, som kaldes Erneberre Banker, og hvorfra man har en skøn Prospekt, Skov og Søen, og kan tælle 18 à 19 Kirker, saa og mange Herregaarde. Der siges, at en hvid Due tog lidet af deres Materialier i Næbbet og førte det hen til det Sted, hvor Kirken nu staar; dog reflekterede der ingen paa dette, men siden skal alt det, de byggede om Dagen, være bortført om Natten til samme Sted, hvorefter de kontinuerede der med Bygningen. Ellers fortælles, at der i de katholske Tider har staaet to Huse tægget med Tegl, et Vesten for Korup Kirke i Præstens

Have, et andet Nordvest for Ubberud Kirke, i Siden af den Gaard, som kaldes Kirkegaarden, paa det Sted, hvor Rytterhuset nu staar, og i disse Huse logerede Munkene, naar de for ondt Vejr kunde ikke komme til Odense igen. Der paa Stedet er forud fundet i Jorden en liden Sten, hvorpaa er udhugget en Munk, som piskede sig selv, og som maa have været en liden Gravskrift. Denne Sten er siden af Præsten indmuret og sat i Præstegaarden.

Den førromskrevne Ubbe blev blind i sin Alderdom og fik Lyst til at spise hver Dag et Kallun, som et Kvindfolk i Huset skulde tilberede ham. Engang skete det, at da hun havde ikke Kallun, tog hun en »Hattefieldt«, skar i Stykker og kogte en Suppe paa. Dette var set, blev aabenbaret af et Barn i Huset; Ubbe blev vred, gav sig ind i St. Knuds Kloster og forærede alt sit Gods dertil, hvoraf Ordsproget blev, at Ubberud Skov blev givet til Klosteret for et Kallun, og samme Skov kaldes endnu af de gamle Kallun Skoven.«

Sagnet om Kildens Oprindelse er et af de almindeligste Kildesagn, der kendes; det findes om Kilder spredt over hele Landet.

(Litteratur: Kallske Samling (paa det kgl. Bibl.) 4o Nr. 377; gl. kgl. Saml. (smst.) 4o 1349c og d; Trap: Danmark III, S. 403).

Korup Sogn. Om Kilden i dette Sogn meddeles i Pontoppidans Danske Atlas følgende: »Ved den nordre Side af Kirken og Byen er en Aa, kaldet Stavis Aa. Ikke langt fra samme er en Kilde i en Sandbanke, som forud skal have været besøgt af de syge.« Ogsaa om denne Kilde findes Oplysninger i Indberetningerne fra 1755, der omtaler Aaen og derefter tilføjer: »Kort fra denne Aa udvælder af en Sandbanke en kostelig Kilde; jeg har ej kunnet erfare, at den i de papistiske Tider med Overtro er bleven søgt, dog har der undertiden (endog siden jeg er kommet her at bo) været fundet gamle pjaltede Klæder ved den.«

(Litt.: Pontoppidan D.ske Atl. VI., S. 545; Kallske Saml. 4o 377, S. 21.)

Brendekilde har utvivlsomt sit Navn efter en Kilde, og at denne i sin Tid har været »hellig«, er højst sandsynligt, selv om der ikke findes Efterretninger derom. Men allerede i Midten af det attende Aarhundrede maa Kildens Ry være forsvundet, thi paa den Tid omtales der vel et Vandsted i Byen, men

det tilføjes, at »nu er den Kilde ej holdt anderledes i Agt, end den er med Sten omsat«.

(Litt.: Pontoppidan VI., S. 541; Kallske Saml. 4 o 377, S. 5)

Vissenbjerg Sogn. St. Vittis Kilde er beliggende tæt ved Præstegaardens Have og var tidligere anset for hellig. Sit Navn har den sikkert faaet fra St. Vitus, til hvem Kirken vel har været indviet, og hvis Navn kendes fra Sygdommen St. Veits Dans, som man troede danne Helgen havde særlig Magt til at helbrede. Til Kilden knyttede der sig tidligere en ejendommelig Tro, som allerede omtales af Bircherod for omtrent 200 Aar siden: »Ved Vissenbjerg her i Fyen findes en Kilde, som kaldes Wittis eller Wejis Kilde; af den ved Indbyggerne at dømme, naar det bliver Regn; imod de Tider ryger den, det de kalder, at den heder sin Ovn, og Spaadommen slaar til.

(Litt.: Trap Danmark III., S. 420; Pontoppidan VI., S. 663; gl. kgl. Saml. 4 o, 2349 c; Hofman (Bang) Odense Amt, S. 66).

I **Stenløse Sogn** paa Præstegaardens Mark findes endnu en hellig Kilde kaldet Vide Kilde. Ganske vist rinder den ikke længere, men selve Kilden er dog bevaret i sine smukke Omgivelser, omkredset af en Ring af pragtfulde Pile. Den bestaar af en aflang Stensætning sat af store Kampesten og paa den ene Side forsynet med et Par Trin, saa man tørskoet kunde stige ned og hente af det helbredende Vand. Fra Kilden fører en stensat Rende til Afløb for det overflydende Vand. Kilden nævnes første Gang 1755 med den Tilføjelse, at den »besøges St. Hans Aften af en Del syge baade af disse og de omliggende Sogne; Vandet er af en ekstraordinær god Beskaffenhed«. Endnu tæt op mod vor Tid har Kilden været besøgt af syge. Denne Kilde, der er en af de smukkeste og bedst bevarede i Danmark, burde absolut istandsættes og fredes.

(Litt.: Kallske Saml. 4 a 377; Trap III., S. 414; Pontoppidan VI., S. 541; Fyns Stiftstidende, 4. April 1911; Hofman (Bang) Odense Amt, S. 66).

Aasum Herred.

Rolsted Sogn. Paa Rolsted Mark fandtes tidligere en hellig Kilde. Den omtales 1755 som et »lidet Kildespring«, og det tilføjes, at den »søges af gemene Folk i omliggende Byer hver

St. Hans Aften og vel maa have været mere bekendt i forrige Tider«.

(Litt.: Pontoppidan VI, S. 554; Hofmanns Fundationer V, S. 253; Kallske Saml., 4o 377 S. 114).

Fraude Sogn. Kilden er beliggende tæt ved Fraudegaard, umiddelbart Syd for Hovedlandevejen. Den er nu indhegnet og forsynet med en Overbygning af Træ. Den blev besøgt af syge et Stykke ind i forrige Aarhundrede, men ejendommelig nok synes der i Sognet enten at have været to Sundhedskilder, eller maaske har Kilden først ligget andetsteds og er saa efter at være tilstoppet brudt frem paa dens nuværende Plads, et Forhold, der er kendt ogsaa ved andre Kilder. Første Gang den omtales, er i en Præsteindberetning fra 1707, hvori det hedder, at Kirken havde været indviet til St. Laurentius, »og straks uden for Kirkegaarden mod Østen har været en Kilde, kaldet St. Laurits' Kilde, men er siden for adskillige Aar siden tilstoppet og Stedet nu bebygget og beboet«. Nogle Aar senere omtales Kilden af Bircherod under Navnet Fraude Kilde. Han nævner, at den »har endog været bekendt for Lægedom, men der siges, at det ophørte, da en Bonde førte et skabet Øg derhen for at toe (det) deri«. Kildens Saga syntes saaledes nu at være ude, men et halvt Aarhundrede senere dukker den op igen, nu paa et andet Sted og med et andet Navn. I Pontoppidans Atlas omtales nemlig (i Aaret 1774) en Sundhedskilde kaldet Hole Kilde ved Fraudegaards Lykke, og at det er den samme, som findes endnu, kan næppe være tvivlsomt. Ogsaa om denne Kilde fortælles, at den tabte sin Kraft, da man vaskede en Hest i den. Dette Sagn kendes forøvrigt om de fleste af vore hellige Kilder. Det er, ligesom man har søgt en Aarsag til, at Kilde-dyrkelsen er gaaet af Brug, og man har da fundet en nærliggende Grund deri, at man har vanhelliget den ved at benytte en overnaturlig Kraft, der kun var beregnet for Mennesker, til at helbrede sine Kreaturer. For øvrigt er det jo meget tænkeligt, at man paa Tider, da Ærbødigheden for Kilderne var ved at tabe sig, har tænkt, at kunde den end ikke hjælpe Mennesker, saa maatte den dog kunne hjælpe Dyr.

(Litt.: Trap III., S. 426; Pontoppidan VI, S. 556; Dansk Folkemindesamling 1906/31 : 851; gl. kgl. Saml. 4 o 2349 c; smst. 4 o 2351, S. 3; Hofman (Bang), Odense Amt, S. 66).

Lunde Herred.

Hjadstrup Sogn. Tidligere fandtes en hellig Kilde paa Emmelev Mark. Den omtales 1755 af Præsten, der i sit noget knudrede Sprog beskriver den saaledes: »Paa Emmelev Mark er en Kilde, som St. Hans Aften og Dag af mange besøges. Samme Kilde er ved en liden Bakke. Derved kan ikke aftegnes et Mirakel at være sket en 24 Aar i min Tid. Vandet bruges andre Tider til Thee Vand. Den kaldes gemenlig Naarup Kilde, som er en Faut og vilde Historien utroværdig«. Endnu indtil Midten af 19de Aarhundrede besøgte den St. Hans Nat.

(Litt.: Pontoppidan VI., S. 549; Trap III., S. 469; Kallske Saml. 4o 377, S. 129).

Skam Herred.

I **Klinte Sogn** har der i sin Tid været en hellig Kilde. Dens Navn var St. Olufs Kilde, og den laa ved Foden af den Bakke, hvorpaa Kirken nu staar. Der vides imidlertid ikke mere om den, end at der i gamle Dage har været en saakaldt »hellig Daab« ved den.

(Litt.: Vedel Simonsen, Odense Bys Historie II., 1. Hefte, S. 4; Hofman (Bang), Odense Amt S. 67).

Vends Herred.

I **Gamborg Sogn** findes vel ingen hellige Kilder, men en enkelt Kilde i Sognet maa dog omtales, da den i sin Tid har spillet en stor Rolle, og der maaske knytter sig Tro og Sagn til den. Den omtales af Præsten i 1755 i følgende Vendinger: »Kilder findes ingen mærkværdige uden en, som er i Byen tæt ved Stranden; den er deraf mærkværdig, fordi den i stærk Tørke og stærk Frost, naar alle andre Brønde og Vandsteder slipper, er i Stand til at forsyne den ganske By med fornøden Vand«.

(Litt.: Kall. 4o 377, S. 93).

I **Rorslev Sogn** har der tidligere været en hellig Kilde; der vides dog intet om den udover, at den laa i »Baarup Mark« og allerede i Slutningen af 18. Aarhundrede var »øde«.

(Litt.: Pontoppidan VI., S. 656).

I **Middelfart Landdistrikt** findes endnu en hellig Kilde. Den udløber i Stranden ud for Skoven tæt Øst for Overfartsstedet til Fænø; Grunden er her jernholdig, saa Kilden og dens Om-

givelser er stærkt rustfarvede. Kilden har næppe haft andet Navn end »Helligkilde«. Allerede 1755 omtales det, at den »i forrige Tider har været besøgt af mangfoldige og bruges endnu som et Lægedømsmiddel hver St. Hans Aften«. I Midten af forrige Aarhundrede hed det, at naar man den Aften drak af Vandet, blev man ikke syg det Aar, og paa den Tid var det Skik, at alle Middelfartere drog ud til Kilden og fejred Midsommer der. Senere har Skikken desværre næsten ganske tabt sig. (Litt.: Kall. 4o 377, S. 36; Dansk Folkemindesamling 1906 31 : 961).

Baag Herred.

I **Søby Sogn** har der ved Skovgaard tidligere været en berømt Kilde ved Navn Guldkilde. Allerede i Slutningen af 18. Aarhundrede var den dog »fordærvet«, og om den nogen Sinde har været anset for hellig er usikkert. Til Gengæld har Sognet haft en anden Mærkværdighed i en Mose, om hvilken det i Pontoppidans Atlas hedder: »Af en Mose lige ud for Skovgaards Hovmark paa Vedtofte Mark, Trelle Mose kaldet, observeres, at naar Vandet stiger, stiger Kornet i Pris, hvilket i mange Aar skal være observeret«.

(Litt.: Pontoppidan VI., S. 654).

Ved **Assens** har der tæt uden for Byen været en Sundheds kilde, som i sin Tid sikkert har været vidt berømt, da der tæt ved denne har staaet et Kapel, som dog nu ganske er forsvundet, og om hvilket Navnet paa en derliggende Mark, Kapelmarken, er det eneste Minde. Endnu i Midten af 18. Aarhundrede havde den dog stor Betydning og blev søgt af mange »skrøbelige Mennesker«.

(Litt.: Trap III., S. 397; Pontoppidan VI. 677; Kall. 4o, S. 131; Thottske Saml. Fol. 727, S. 13; Hist. Aarb. for Odense og Assens Amt I., S. 364; Hofman (Bang) Odense Amt, S. 68).

Bjerge Herred.

I **Mesinge Sogn** var der tidligere en hellig Kilde ved Lods-huse paa Skoven. Dens Navn var St. Karens Kilde, og den har altsaa været opkaldt efter den samme Helgen, til hvilken Kirken, »St. Karen med den blaa Kaabe«, var indviet.

(Litt.: Trap III., S. 457).

Skovby Herred.

Søndersø Sogn. Ved Dallund fandtes tidligere en berømt Sundhedskilde. Den laa ved Foden af Sandvadshøjen, men er vistnok nu forsvundet.

(Litt.: Literis Mando: Bogense By og Skovby Herred, S. 32).

Vigerslev Sogn. Paa Taagerød Mark ved Rødeskov fandtes tidligere (eller findes maaske endnu) en hellig Kilde kaldet Jomfruernes Kilde eller Taagerød-Vældet. Til dens Oprindelse knytter der sig det Sagn, at da Herregaarden Avnsgaard forgik, spåserede de to Jomfruer, der ejede Gaarden, der hvor nu Kilden er, men da Gaarden gik tilgrunde, sank ogsaa de to Jomfruer i Jorden ved Siden af hinanden, og hvor de sank, vældede saa Kilden frem af to dybe Huller. I 1755 kaldes den Ørns Kilde, hvilket Navn Præsten forklarer som Ørnens Kilde, »ved den indfinder sig adskillige syge og skrøbelige St. Hans Aften for at bade sig i Forhaabning om Bedring«. Den besøgte endnu i Midten af 19. Aarhundrede, men det fortaltes om den, at den standsede af sig selv, »naar de besøgende kom i Klammeri om Vandet«. Om Kilden eksisterer og søges endnu, har det ikke været mig muligt at skaffe oplyst.

(Litt.: Kall. 4o 377; Literis Mando: Bogense By osv. S. 31; Hofman (Bang), Odense Amt, S. 67; Hofman Foundationer V., S. 299; Pontoppidan VI., S. 617; Trap III., S. 511; Thottske Saml. Fol. 727, S. 56; V. Bang i Museum 1895 II.).

Sørslev Sogn. Møkilden, som fandtes Vest for Kirken mellem denne og Galgehøjen, er nu forsvundet, og Stedet, hvor den var, er nu frodig Mark. I tidligere Tider var den meget søgt som Sundhedskilde, men allerede i Aaret 1774 hedder det om den, at den nu »næsten er tilstoppet«. Hvor den fandtes, skal der i tidligere Tid have været store Skove, og Sagnet fortæller, at en smuk og from Jomfru, som en Lørdag Aften gik til Sørslev Kirke, her blev krænket, myrdet og udplyndret af to Røvere. Men da man senere fandt Liget, var der udsprunget en Kilde, hvor det laa, som et Vidnesbyrd om hendes Uskyld.

(Litt.: Thottske Saml. Fol. 727, S. 55; Hofmans Foundationer V., S. 301; Pontoppidan VI., S. 621; Hofman (Bang), Odense Amt, S. 67. (Han fortæller, at to Jomfruer her er sunket i Jorden; Meddelelsen beror dog vistnok paa en Forveksling med

Sagnet om Taagerød-Vældet); Literis Mando: Bogense By osv., S. 30).

Guldbjerg Sogn. Snogskilden findes endnu tæt ved Lundsgaard ved Foden af Harridshøj. I tidligere Tider har den været meget besøgt som Sundhedskilde, og i Midten af 18. Aarhundrede samledes der ved den i hundredevis af besøgende hver St. Hans Aften, og der holdtes ved Kilden et fuldstændigt Marked med Telte, Boder og al Slags Lystighed. Herskabet paa Gyldensten, der ejede Kilden, havde ladet den omsætte med et Træværk, og herfra løb saa Vandet ud i en stor Beholder, hvori de syge badede sig; og tillige var der henlagt et Stykke paa over 1 Td. Land til Plads for Folkefesten. Men da der ingen Vej førte til Kilden, gik det ud over Fæsteren paa Lundsgaard, hvis Mark blev nedtraadt, og da han en Gang blev gennemptryglet, fordi han havde paataalt den skete Uorden, forøgede dette selvfølgelig ikke hans Kærlighed til Kilden. En følgende Fæster forbød (omkring 1810) Folkefesten og nedrev Træværket om Kilden. Derved forsvandt ganske vist det store Kildebesøg, men endnu i mange Aar blev den dog benyttet af syge St. Hans Aften. Der fortaltes om den, at selv om den var udtørret i Forsommeren, flød den dog altid St. Hans Aften, men Aarsagen var den ganske simple, at Lundsgaardsmanden Aftenen i Forvejen lod den rense op, saa den flød Dagen efter. Kilden var særlig god til at helbrede for Gigt, og helt ovre fra Jylland kom Folk for her at finde deres tabte Sundhed igen. Tæt ved Kilden staar et Par prægtige Tjørne, og til disse knyttede der sig den mærkelige Skik, at naar man havde badet sig i Kilden, skulde man efterlade noget af sit Tøj, som man hængte i Tjørnene, saa de endnu i Mands Minde har været behængt med Pjalter. Til Kilden knytter der sig det Sagn, at en Mand, som en Gang gik her, saa en Kongesnog stikke sit kronede Hoved frem af Jorden; da han vidste, at man ved at fortære noget af et saadant Dyr, kunde faa Indsigt i Alverdens Visdom, greb han Snogen og løb med den. De andre Snoge forfulgte ham for at befri deres Konge, og han maatte kaste sine Træsko for at undløbe og naa ind i et Hus, hvor han fik bidt en Ende af Snogen og sunket den. Aldrig saa snart havde han gjort det, før han var blevet saa klog, at han fandt Midler til at undgaa de forfølgende Snoge; men der hvor Kongesnogen havde stuk-

ket sit Hoved frem, udsprang den hellige Kilde. Saaledes omtrent lød Sagnet, der for øvrigt fortælles med mange Variationer.

(Litt.: Literis Mando: Bogense By osv., S. 29f; Steensens Almanak 1911, S. 74; Dansk Folkemindesamling 1906/31:940; Rask: Morskabslæsning I., S. 337ff; Hofmans Foundationer V., S. 300; Kall. 4 o 377; Pontoppidan VI., S. 617; Thottske Saml. Fol. 727, S. 51; Trap III., S. 488).

Ovenstaaende Meddelelser om de hellige Kilder i Nordfyn giver sig paa ingen Maade ud for at være fuldstændige. Dels har der muligvis været flere hellige Kilder, som jeg ikke har fundet Oplysninger om, og dels kan Oplysningerne om de her nævnte sikkert udfyldes stærkt gennem Meddelelser fra stedkendte Mænd og Kvinder; navnlig ved mundtlig Overlevering kan der sikkert endnu reddes værdifulde Oplysninger. Det er da min Bøn til de Læsere, der maatte sidde inde med Viden paa dette Omraade, at de vil sende Meddelelser, der kan udfylde Hullerne i denne Afhandling, der væsentlig bygger paa skrevne og trykte Arbejder¹). Selv de tilsyneladende ubetydeligste Træk kan faa sin Interesse, naar de stilles i Sammenhæng med det allerede samlede. Hvad det især vil være af Betydning at faa oplyst, er følgende: Findes Kilden endnu? Dens Beliggenhed, dens Udseende; hvornaar den sidst blev besøgt, de Skikke, der knyttede sig til Kildebesøget (om man ofrede til Kilden, eller man brugte at pynte den med Blomster, om der var Fest ved Kilden, om man badede sig i Vandet eller drak af den osv.); hvilken Dag paa Aaret man besøgte den, Sagn, der knytter sig til Kilden. Saadanne Sagn, der vistnok kan forventes optaget i næste Aarbog, bedes sendt enten til Redaktionen eller til mig personligt (Thomas B. Bang, Vinkelvej 6a, København V.). Da jeg samler Stof til et Arbejde over de Træer og Stene, hvortil der knytter sig Sagn og Tro, vil ogsaa alle Meddelelser om saadanne blive modtaget med største Taknemmelighed.

¹) Ogsaa Henvisninger til den Litteratur, som ikke er anført her, modtages med Tak.